

“Ora de Dirigenție”

Din volumul de eseuri NOIMA

Autor: Alexander Fuhrmann

Prefața

Fatma Yilmaz

Prefața care urmează va începe într-un mod neobișnuit cu o mărturisire personală: după foarte mulți ani de apartenență și participare la agora, după mulți ani de prezență în spațiul public încercând alături de colegi și colege să conștientizăm, să mobilizăm și să creăm premisele unui bine public, sau, mai reverențios, un împreună solidar, realizez că citesc un manual de etică publică impresionant, care pe noi ne-ar fi ajutat substanțial în misiunile noastre aventuros activiste și/sau militantiste. Nu sunt uimită că Alexander Fuhrmann cochetează cu scrisul. Nu sunt uimită că această carte, în sfârșit, ajunge la tipar. Cei care îl cunoaștem suntem obișnuiți cu introspecția sa, cu profunda reflexivitate, cu nobilele sale atașamente față de ceea ce înseamnă cunoaștere. Nu știam însă că Alexander Fuhrmann valsează cunoscător și experimentat cu etica socială și politică! Cartea pe care o veți parcurge pare că s-a născut din două motive care, la rândul lor, ar trebui să ne invite la multă autoreflexie: Alexander Fuhrmann provine dintr-o familie evreiască, o minoritate națională care a suportat cel mai scump tribut plătit vreodată de o minoritate pentru simpla sa existență – Holocaustul, o minoritate care a contribuit colosal la devenirea statului național român. Cu această moștenire, pe care Alexander o așază la rever, bonom, nobil, elegant, discret, avem primul motiv pentru care a scris: își iubește locul natal prin care inspiră și expiră, indiferent de drumurile sale prin lume. O declarație de dragoste, de grijă și afecțiune, lucruri probabil desuete pentru lumea în care trăim, dar pe care Alexander ni le aduce în față ca pe niște valori fundamentale ale existenței noastre. Al doilea motiv este legat de o atitudine intelectuală mai sofisticată, pe care o înțelegem citind pildele care ne însoțesc de-a lungul scrierii: Alexander se dezice în mod ferm de un defetism ce pare că ține prizonieră societatea românească contemporană. Filosofia sa etică socială și politică nu este deloc una simplă. Autorul pare că este atras inclusiv de dialectică, însă invitația pe care el o face în mod consistent și insistent cititorului este una ce ține de umanitatea din noi. Alexander este la prima carte, însă nu este un debutant timid: eviscerează durere peste durerea memoriei colective a națiunii române, trece prin perioade istorice dificile,

înțelege nuanțe și specificități fine ale devenirii unei națiuni. O face cu o critică blândă, asemeni unui înțelept care știe că atunci când furtunile se mai domolesc, orice corabie își găsește drumul către țarm. Care și unde este acest țarm? Ar fi o împietate să dezvălui și să nu las cititorului această descoperire. Citind fiecare capitol înțelegi că societatea românească a ajuns la un moment To al său. Mereu alergând între două lumi, oriental-balcanică și occidentală, niciodată știind cu exactitate căreia dintre ele îi aparține mai mult, România parcă găsește un moment de respiro în cartea de față. Liberal prin educație și experiență de viață, autorul este convins că educația poate salva situația. De fapt, pentru Alexander educația are valențe sacrosante! Fără veleități insolente, fără pretenții autosuficiente, el propune un nou corpus etic și moral al societății. Făcând apel la metehne cu reminiscențe medievale sau mai apropiate, comuniste, face incizii chirurgicale precise și ne așază în față radiografia unei societăți, dar nu zăbovește asupra diagnosticului. Alexander, chiar dacă nu cunoaște foarte bine tratamentul, știe că doar împreună reușim să mergem mai departe. Societatea are nevoie nu de o revoluție, ci de o regândire și recalibrare a valorilor sale. Cartea deschide spațiul unei dezbateri oneste, ample și teribil de necesare. Cine mai suntem noi oamenii, dacă nu reinvestim societatea cu puternice valori? Care sunt lucrurile care merită cu adevărat dezbătute, regândite, reasezate? Dar care sunt cele de care trebuie să ne despărțim? Închei aceste rânduri gândindu-mă la privilegiul imens să cunosc omul din spatele cărții. Această scriere nu este beletristică. Este una din rarele ocazii în care autorul se identifică cu scrisul în termenii eticii și moralei. Nimic din ceea ce a scris autorul nu este netrăit de el. Ne-a oferit aceste rânduri abia după ce a susținut un examen pe care nu știu câți dintre noi îl putem da: autorul trăiește și practică ceea ce a scris! Abia din acest punct putem vorbi despre etică și morală.

Ora de Dirigenție

Pagini 13-18

În orice societate care atinge un nivel minim de afuență, nivel la care nu mai suntem preocupați doar de ce vom pune mâine pe masă, sau dacă voi mai avea o masă, oamenii vor începe să caute oportunități să se adune și să aprecieze plăcerea de a practica arta conversației. Apar locuri în care se adună oameni de spirit care caută răspunsuri la întrebările mai mari ale lumii. La început sunt între-bări cotidiene legate de nevoia de a învăța să facem ceva mai bine și mai cu folos, dar, cu timpul, trecem la grupa mare, unde avem alte întrebări. Ce căutăm aici, cum să dăm noimă vieții noastre, cum putem fi mai fericiți, sau să facem pe alții mai fericiți, cum adăugăm conținut unei existențe în care boala sau întâmplarea dau peste cap cele mai bine pregătite planuri. Unii se adunau în cafenele, alții erau invitați în saloanele lumii bune, în zile fixe – jour fixe –, sau cluburi organizate de anumite meserii, sau cluburi de oameni cu interese similare. Clădirea Jockey Clubului din București mai există și membrii ei au reînceput să se adune. Cei care participă la aceste conversații vor încerca, fiecare în felul lui, să contribuie la o îmbunătățire a vieții în mediul în care trăiesc. Dintre acești oameni se vor ridica, în timp, elitele. Astfel de elite, apărute și pe plaiurile noastre, au avut o contribuție majoră. Gândiți-vă la saltul uriaș făcut de poporul român în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Uitați-vă la numărul imens de oameni care au apărut și au adus acest popor din secolul al XVII-lea direct în secolul XX, într-o perioadă scurtă. Teatrul, literatura, muzica, universitățile, politehnica, conservatorul, au crescut din nimic la nivelul celor din restul țărilor europene, sub influența unor oameni de calibrul mondial. Școlile, spitalele, viața socială toate indicau că, într-un viitor previzibil, România își va lua locul ca egal între celelalte țări europene. Au ajuns la noi povești care ilustrau seriozitatea cu care era tratat învățământul și respectul de care se bucurau dascălii și, mai ales, profesorii de liceu. Toate indicau că suntem pe o traiectorie convergentă cu țările din occident într-un viitor tangibil. Din păcate, însă, elitele care au început acest proces au fost distruse de război și, mai ales, de venirea comunismului. Comunismul a distrus valorile, a distrus elitele, a distrus chiar și ideea că elitismul e ceva bun și a înlocuit-o cu

ideea că toți suntem egali și la fel. A învrăjbit oamenii și a distrus relațiile de încredere care existau și lista ar putea continua. Comunismul a avut acest efect de a lua cuvinte și a le da o conotație negativă, care făcea imposibilă folosirea lor. Aristocrația, de pildă. Elitele au venit, pre-ponderent, dar nu exclusiv, din rândul aristocrației, pentru că aceștia puteau pleca la Paris sau Viena la studii și să revină să preia poziții-cheie în noul stat. E drept că o aristocrație bazată pe nume, sau avere moștenită, poate degenera în timp, dar în România a avut un efect benefic. Cu timpul, ar fi putut fi urmată, dacă ar fi fost cir-cumstanțele potrivite, de o aristocrație bazată pe talent, inteligență și virtute, sau valori morale, care să aibe potențialul de a găsi răspunsuri care să ne indice drumul în continuare. Nu e vorba de una sau alta dintre trăsăturile de mai sus, ci de toate trei. Și problema principală e cu virtutea, pentru că nu mai știm să discernem, cine o are și cine nu. Dinamica aceasta promițătoare a fost dată peste cap de venirea comunismului, când aceste preocupări au devenit rău văzute. Au fost înlocuite cu o fascinație pentru inteligență sau talent, dar acestea, fără o bază de valori morale, pot face atât rău, cât și bine, de aceea identificarea viitoarelor elite e încă una din provocările care ne așteaptă și dezvoltarea acestor capacități ar trebui să înceapă în școală.

Noima Ocazia de a ne exersa discernământul era, și în unele locuri s-a păstrat, prin Ora de Dirigenție. Demult, demult, în anii de liceu, aveam săptămânal o oră de dirigenție, în care diriginta noastră, doamna Eugenia Popa, ne încuraja să reflectăm, să ascultăm și să ne exprimăm sapient punctul de vedere. Se deosebea de celelalte ore prin ceva fundamental. La celelalte materii, primeam instrumente să înțelegem realitatea exterioară, care era obiectivă, aceeași pentru toți. La Dirigenție aveam oportunitatea să exprimăm ceva subiectiv, punc-tul nostru personal de vedere asupra unui subiect. Alegeam o temă, despre care făceam efortul să ne creem o părere, pe care apoi s-o exprimăm și să o susținem. La sfârșitul orei, fie că ne păstram părerea, fie că renunțam la ea, dezbaterea însă lăsa în urmă un ecou. Îmi amintesc, de pildă, de o oră în care tema era Mulți Bani – Binecuvântare ori Blestem? Părerea majorității era că e binecuvântare, iar părerea opusă era susținută fie prin argumente comuniste, fie prin motive morale sau religioase. O singură persoană a argumentat că o sumă mare înlocuiește doar un set de probleme legate de lipsa banilor cu un alt set, legat de prezența lor, și a folosit următorul

exemplu. Dacă nu am bani, consider că motivul pentru care cineva e prietenul sau prietena mea este pentru că mă plac. Dacă brusc devin bogat, intervine îndoiala asupra motivelor lor. Întâmplarea mi-a rămas în minte și consider că Ora de Dirigenție, ar putea fi un prim pas în procesul de transformare a învățământului, pentru că ar fi o ocazie bună să pună dascălii în situația nu de a decide dacă un răspuns e corect sau nu, ci să încurajeze elevii să facă efortul de a pune curat în cuvinte răspunsurile pe care le dau. Ținută în acest spirit, ora de dirigenție, ar fi o ocazie bună de exersat musculatura spirituală a elevilor, musculatură care, din păcate, în prezent e des-tul de neglijată. Ce vreau să spun prin musculatură spirituală? Suntem cu toții familiari cu musculatura fizică, cu care ne naștem, și pe care o dezvoltăm făcând sport sau activități fizice cotidiene. Ce sport vom practica depinde de aptitudini și circumstanțe și rezultatele vor depinde de mulți factori, dar indiferent de rezultate, practica sportului e benefică pentru toți. Avem pe lângă asta și o musculatură mentală, pe care o dezvoltăm, de asemenea, cu activități mentale diverse, precum studiul materiilor din programa școlară, făcând muzică, desenând, jucând șah, sau gătind. Așa cum nu are sens întrebarea *La ce-mi ajută în viață faptul că fac flotări?*, nici întrebarea *Ce rost are să învăț poezii pe de rost, dacă eu vreau să fiu inginer?* nu are noimă. Musculatura mentală pe care o dezvoltăm făcând analize literare sau rezolvând probleme de matematică mă vor ajuta în situații care apar ulterior și va trebui să le găsim un răspuns adecvat. Avem de asemenea și o musculatură socială, pe care ne-o dezvoltăm în relațiile cu colegii de clasă sau de școală. Ea ne ajută să alegem pe cei cu care vrem să fim prieteni sau nu, să cultivăm comportamentele care pot să-i facă pe alții să vrea să fie prietenii noștri, cu alte cuvinte, să ne ușureze integrarea socială. Ne ajută să ne cunoaștem pe noi înșine, prin faptul că ne vedem prin ochii altora și, dacă e cazul, să recunoaștem atitudini și comportamente pe care ar fi bine să le dezvoltăm sau, dimpotrivă, să le schimbăm. Ar putea fi un mod de a discerne ce fel de relații considerăm că trebuie să domnească în școala noastră, relații care vor reflecta spiritul și valorile acelei școli. Acestea, la rândul lor, ar putea să fie un criteriu după care elevii vor decide dacă vor să fie într-un liceu sau nu, pe lângă criteriile de materii școlare la care excelează o școală. Așa cum vorbim despre licee unde excelența în matematică e recunoscută, am putea avea școli unde e dezvoltat spiritul de echipă sau e încurajată competiția între indivizi.

Pe lângă toate acestea, musculatura spirituală ne ajută să discernem între bine și rău, frumos și urât, stil sau lipsă de stil, moral sau imoral, și să ne formăm un set de valori cu care să plecăm din școală și care să devină repere după care să trăim, pe care să ni le asumăm și să le dăm copiilor noștri, despre care să fim dispuși să vorbim sau să le apărăm. Ar putea deveni un criteriu după care să decidem dacă o persoană este sau nu binevenită în cercul meu de prieteni. Rândurile acestea nu vă vor oferi răspunsuri legate de alegeri corecte sau greșite, ci sunt, mai degrabă, o invitație la reflecție și dialog în spiritul acelor ore de dirigiență. Dar, în primul rând, reflecție – asta înseamnă să tăcem. Tăcerea presupune crearea unor momente de liniște interioară și asta ar putea cere, la început, un efort. Mulți dintre noi trăim cu o stare de gălăgie mentală, cu care ne-am obișnuit, și avem impresia că e reflecția gălăgiei din exterior, de care nu putem scăpa, dar nu e așa. Foarte puține lucruri pe care le facem cu mintea se pot numi GÂNDIT. Majoritatea activităților mentale sunt legate de întrebări precum Ce va spune lumea? Ce mă fac dacă? Cine are mai mulți sau mai puțini bani decât mine?

În general, întrebări legate de temeri sau lăcomie... Și aceste gânduri sunt gălăgie mentală și nu prea sunt benefice pentru fericirea personală. Mai mult decât atât, gălăgia mentală creează dependență, pe care o stimulăm inconștient căutând gălăgie, de pildă pornind televizorul cum intrăm în casă sau verificând telefonului mobil pen-tru mesaje. Ca orice dependență, cere efort să scăpăm de ea. Dacă reușim să creem puțină liniște interioară și să gândim, avem surpriza plăcută că mintea noastră e capabilă de rezultate surprinzătoare, pe care apoi, eventual, să le punem în cuvinte, ca pe niște concluzii, și să le exprimăm, dacă e cazul. O temă bună de reflecție, cu care am putea începe, sunt materiile din liceu care ne-au plăcut, care ne-au format modul de a vedea lumea și a ne comporta și, apoi, ce spune asta despre mine. Un prieten mi-a povestit odată, vorbind de ora de dirigiență, că dirigintele lor, profesor de matematică și pasionat jucător de bridge, le-a zis că jocul de bridge e cea mai bună pregătire pentru a deveni un lider, pentru că ai ocazia să înveți trei lucruri-cheie care îți vor fi de folos:

- să asculți ;
- să vorbești ;
- să faci lucrurile în ordinea corectă.

Trebuie să înveți să asculți pentru că oponentii vor spune lucruri care au un sens pentru partener și, poate un sens diferit pentru ceilalți, deci trebuie să discerni mesajul corect. Trebuie să vorbești într-un mod care să transmită mesajul corect partenerului și, dacă se poate, unul fals oponentilor. Trebuie să joci mâna pe care o ai, într-o ordine care să aducă un rezultat optim. Am folosit acest exemplu nu pentru că vreau să vă conving să începeți să jucați bridge, ci pentru a ilustra că sunt multe poteci care duc spre găsirea de răspunsuri.

Editura SAGA